

Tilburg University

Nachtmerrie

Frissen, P.H.A.

Published in:
Trouw

Publication date:
2011

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Frissen, P. H. A. (2011). Nachtmerrie: Het verraad der elites. *Trouw*.
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/2074962/2011/05/07/Nachtmerrie-Het-verraad-der-elites.dhtml>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Nachtmerrie: Het verraad der elites

Bestuursvoorzitter van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, hoogleraar bestuurskunde Tilburg, lid van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling – 07/05/11, 14:28



Het populisme verdedigt vrijheidsrechten, maar alleen voor de eigen groep. Foto: anp

OPINIE Het alom opkomend populisme is wel degelijk bedreigend. Het tast staat en politiek aan en krijgt in Nederland al de gevaarlijke monopolies van de staat binnen bereik.

Is populisme gevaarlijk? Zeker. Populisme - links of rechts - tast de symbolische orde van de politiek aan, verandert de staat van een geluksmachine in een disciplineringsmachine en weet de elites door een frontale aanval aan zijn kant te krijgen.

Het populisme maakt onderscheid tussen een 'zuiver volk' en een 'foute elite'. Het volk heeft een eenduidige wil, waarvan de populistische leider de vertolker is. Het volk is een eenheid door cultuur, geschiedenis of klassenverbondenheid. Tegenover de meerderheid van het volk staat behalve de elite ook altijd een vijandige minderheid.

De meeste populistische partijen kiezen voor de parlementaire weg. Ze spelen de rol van buitenstaander, die het parlement als tribune gebruikt en niet als podium voor debat. Wilders is hierin een grootmeester.

Sommigen noemen het populisme een gezonde correctie op de meritocratische geslotenheid van de politieke elite. Tegenover de grachtengordel krijgen Vinexlocatie en Vogelaarwijk ook een stem. Henk en Ingrid tegenover Roderik en Fleur én tegenover Mohammed en Fatima. De gebrekkige representativiteit van de parlementaire democratie kan wel wat tegengeluid gebruiken.

In Nederland heeft het populisme indirecte regeringsmacht verworven. Het land moet

immers worden geregeerd en gevestigde partijen rekenen op inkapseling ervan door machtsdeling. Dat is in lijn met de traditie.

Is het populisme dan slechts een rimpeling in de hofvijver? Populistische partijen zullen de eerste zijn om dit beeld te bestrijden. Zij willen een radicale verandering van de politieke orde. Precies die radicaliteit maakt populisme gevaarlijk.

De aanval op de elite in naam van het volk suggereert dat er een homogeen volk bestaat. Ten onrechte. We hebben democratie omdat we ten diepste verdeeld zijn. Democratie is betekenisloos als deze slechts de consensus van het volk moet uitdrukken. Democratie is strijd van allen tegen allen, op een vreedzame manier. Democratie is controle op de macht, ook en bij uitstek van meerderheidsmacht. Democratie beschermt de minderheid.

De politieke orde is ook een rechtsstatelijke orde. De rechter heeft per definitie gelijk: dat is zijn onafhankelijkheid, slechts begrensd door hogere rechter en hoger recht. De rechtsstaat beteugelt meerderheidsmacht en beschermt de burger, ook als deze crimineel is.

Tegenover deze politieke orde van verdeelde macht plaatst de populist het volk als meerderheid. Dat is niet verdeeld, laat staan kosmopolitisch, maar verbonden door geschiedenis en cultuur.

Het vanzelfsprekende 'wij' van de nationale cultuurgemeenschap (ethnos) gaat aan de politieke gemeenschap (demos) vooraf. Assimilatie is voorwaarde voor opname in de politieke gemeenschap. De elite pleegt cultuurrelativistisch verraad en buitenstaanders horen er pas bij als ze zich cultureel aanpassen.

Aanpassing waaraan? Aan de dominante cultuur met een Turkse bisschop op een stoomboot als icoon? Het populisme spreekt van de superieure westerse, 'joods-christelijke' cultuur. Vrijheidsrechten worden verdedigd, maar alleen voor de eigen groep. De Koran verdient een verbod, het eigen 'haatzaaien' vrijspraak. In deze curieuze cocktail van verlichtingsfundamentalisme en extreme onverdraagzaamheid zit een klassiek ingrediënt: de zondebok. Loverboys en straatterroristen, djihadisten en homofobe imams. De islam is de verbindende schakel.

In de steevast overtreffende trap van de krachttermen van de straat spreekt in het parlement de leider, in de krochten van het internet de volgeling. In de trias politica staat het volk centraal. Rechters moeten doen wat het volk eist: strenger straffen. Van onafhankelijkheid wordt slechts vernomen, als kan worden gewraakt.

Er staat veel op het spel, wanneer dit vertoog door de politieke elite wordt overgenomen omdat het stem zou geven aan maatschappelijk onbehagen. In een democratische rechtsstaat is het antwoord op onbehagen politiek en dus pluriform en tegenstrijdig.

Er staat nog meer op het spel als het populistische vertoog reële praktijken van machtsuitoefening en beheersing inspireert en de gevaarlijke monopolies van de staat binnen bereik krijgt.

Dat is wat in Nederland al lang gaande is. De linkse geluksmachine is een bijna kamerbreed gesteunde disciplineringsmachine geworden. Het is deze verbinding van populistisch discours en de droom van maakbaarheid die het verraad der elites tot nachtmerrie kan maken.

Paul Frissen schreef 'Gevaar verplicht. Over de noodzaak van aristocratische politiek'. Uitgeverij Van Gennep. Hij is bestuursvoorzitter van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, hoogleraar bestuurskunde Tilburg, lid van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling

Dit is de tweede aflevering van een serie over de opkomst van populistische partijen in Europa. De eerste aflevering, van ex-minister Ben Bot, stond op 30 april in de krant.

De Persgroep Publishing. Alle rechten voorbehouden.